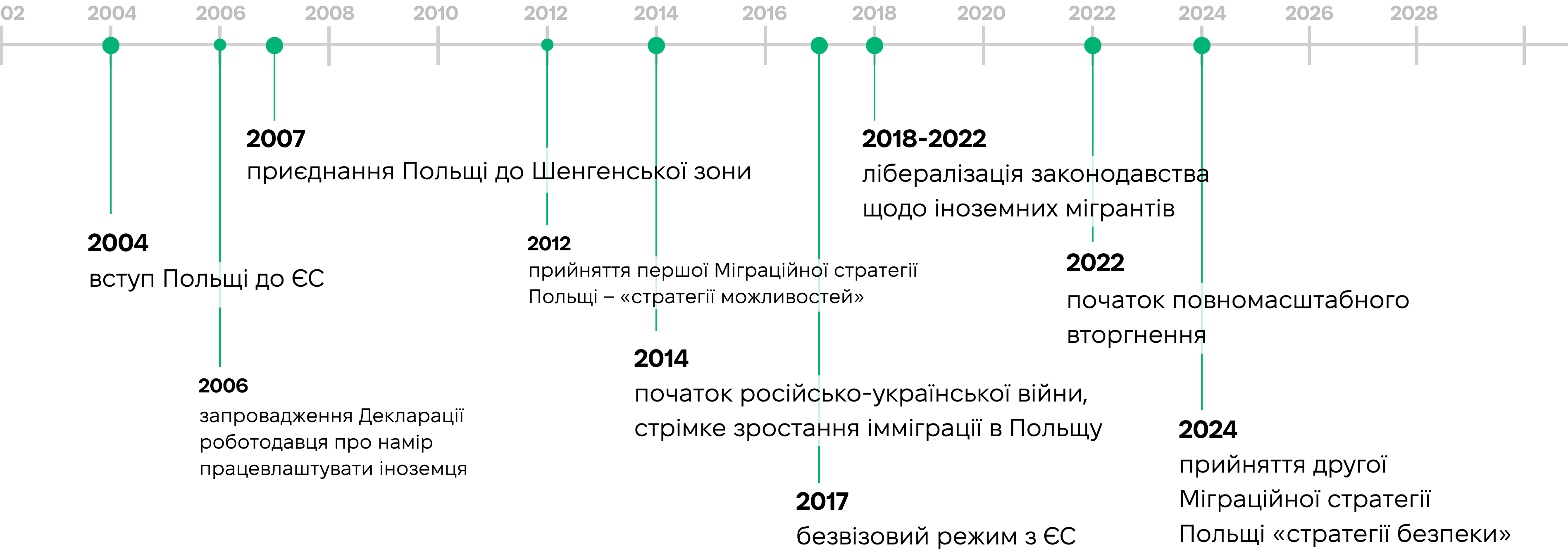

**Яка міграція потрібна Україні.
Чи можемо ми бути не реактивними,
а проактивними в формуванні своєї
міграційної стратегії?**

Досвід імміграційної політики Польщі 2004-2024 роки

Польська імміграційна історія

Особливості польського імміграційного досвіду

- Імміграція є переважно економічною. Тривалий час визначалася ліберальними правовими нормами в'їзду в Польщу та можливостями короткочасної зайнятості.
- Економічні мотиви та інтереси домінували над політичними та безпековими.
- Головним актором та лобістом змін міграційної політики до 2024 року був польський бізнес. Політика імміграції не була у фокусі уваги держави.
- До 2024 року Польща не мала чіткого розуміння імміграції. Мета нової міграційної стратегії – впорядкувати міграційні процеси та повернути державу в міграційну політику.

Польська міграція: 2004-2007 роки

- **2004-2007 роки** – період інтенсивної еміграції поляків за межі Польщі, переважно до країн ЄС. Це спричинило кадровий голод не тільки в сільському господарстві, а також в промисловості, на будівництві.
- **2006 рік** – запровадження Декларації роботодавця про намір працевлаштувати іноземця (Oświadczenie o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi).

Орієнтовні дані щодо міграції з Польщі на тимчасове перебування в 2004-2017 роках (станом на кінець кожного року)

Liczba emigrantów w tys.										
Kraj przebywania	2004	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ogółem	1000	1450	2000	2060	2 130	2196	2320	2397	2515	2540
W tym Europa	770	1200	1685	1754	1816	1891	2013	2098	2214	2241
Unia Europejska (27 krajów)**	750	1170	1607	1670	1720	1789	1901	1983	2096	2121

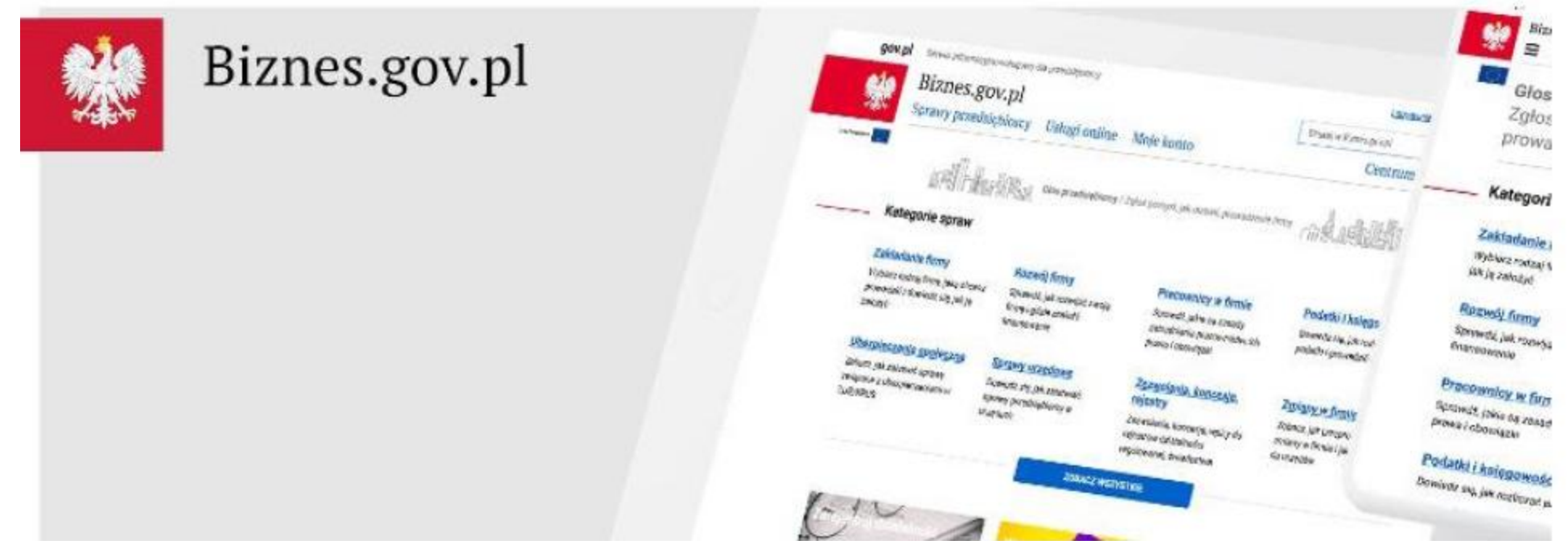
* Dane dotyczą liczby osób przebywających za granicą czasowo: dla lat 2004-2005 - powyżej 2 miesięcy, dla lat 2010-2017 - powyżej 3 miesięcy.

** Dla lat 2004-2005 - 24 kraje, dla lat 2010-2012 - 26 krajów.

Декларація роботодавця про намір працевлаштувати іноземця

Можливості:

- не вимагала дозволу на роботу, термін оформлення документів за декларацією – до тижня, тоді як дозвіл на роботу оформлюється до 3 місяців;
- до 2008 року працевлаштування було можливе на термін від 3 до 6 місяців, з 2008 року – від 6 до 12 місяців;
- працедавець не подає запит, а повідомляє місцевому управлінню праці, що винаймає робітника;
- від робітника потрібні лише діюча віза та паспорт;
- декларація оформляється безкоштовно (дозвіл на роботу – платна послуга).

Джерело: <https://www.biznes.gov.pl>

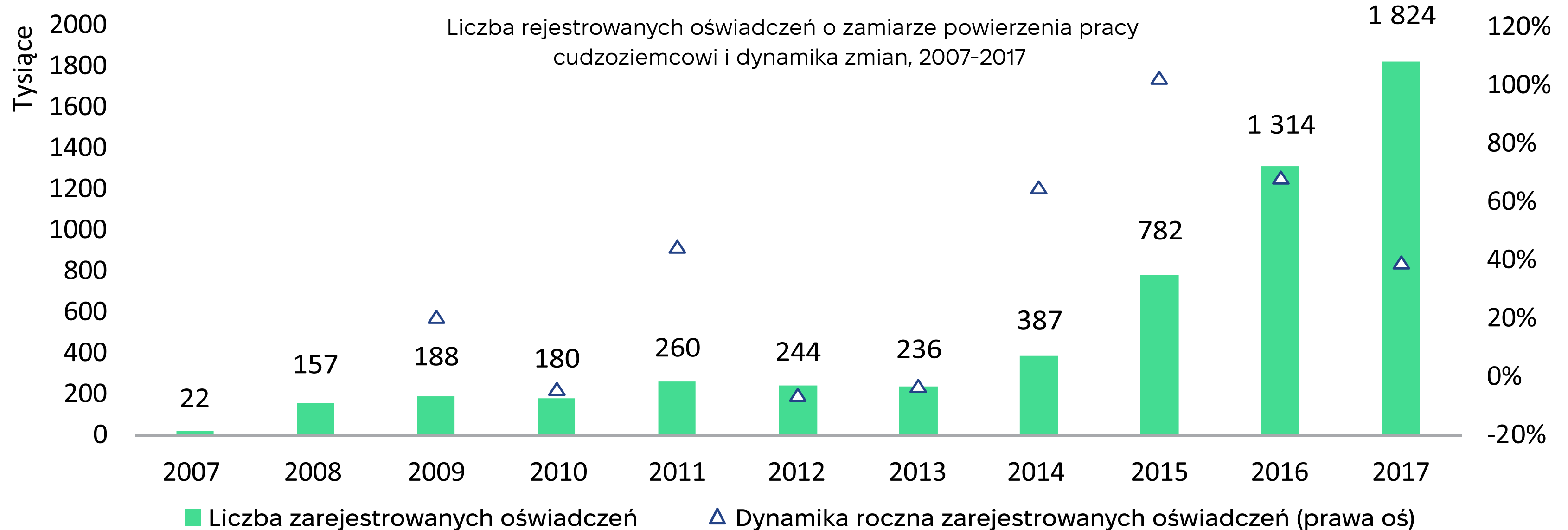
Обмеження:

- робітник позбавлений соціальних послуг, медичного страхування;
- може перебувати на території Польщі від 3 до 6 місяців, а потім має залишити країну на пів року;
- діє тільки для громадян шести країн: України, Білорусі, Росії (2006) Молдови (2009), Грузії (2010), Вірменії (2014).

Декларація стала «геймченджером» трудової міграції до Польщі

94% отримувачів декларацій – громадяни України.

Кількість зареєстрованих декларацій та динаміка змін 2007-2017 рр.

Польська імміграція 2007 – 2014 роки: фактори впливу

Польська економіка: зростає
3,6% на рік

Польська демографія: йде на спад

З 2008 року закон про Карту поляка розповсюджується на громадян України польського походження.

- **Перша міграційна стратегія** – «стратегія можливостей» (2012 рік).
- **Закон від 12 грудня 2013 року "Про іноземців"** встановлює правила в'їзду, транзиту, перебування та виїзду іноземців з території Польщі. Він регулював процедури надання дозволів на проживання та роботу, а також питання депортації.

Єдиний дозвіл на тимчасове перебування та роботу. Іноземці, які планують працювати в Польщі понад 3 місяці, можуть подати єдину заяву на отримання дозволу як на проживання, так і на роботу. Це усуває необхідність отримувати окремі візи для перебування та дозволу на роботу і спрощує процедуру для обох сторін. Подати заявку на дозвіл можна було навіть в останній день легального перебування і очікувати її розгляду, залишаючись в країні та працюючи далі.

Польська імміграція 2007 – 2014 роки: фактори впливу

2014 рік – початок зростання нециклічної імміграції.

**Іноземні мігранти оформлюють проживання в країні
та реєструються в Департаменті соціального захисту.**

Причини:

- Лібералізація законодавства. Жодна країна ЄС на той час не мала такого ліберального правового поля щодо іноземних працівників.
- Зростання попиту на робітників та зміна розподілу праці. Зменшується частка тих, хто зайнятий в сільському господарстві та зростає частка зайнятих в промисловості, логістиці, сфері послуг.
- Початок російсько-української війни та зміна поведінки українських мігрантів. Багато охочих залишатися та працювати в Польщі на постійній основі, у тому числі, з наміром релокувати сім'ї.

*Для порівняння - на кінець 2013 року дозвіл на постійне проживання в Польщі та соціальну реєстрацію мали 120 тисяч іноземців (Дані Управління в справах іноземців.)

Кількість іноземців зареєстрованих в системі соціального страхування по роках та країнах походження

Liczba cudzoziemców zgłoszonych do ubezpieczeń emerytalnego i rentowych według kraju obywatelstwa - stan na koniec roku

Cudzoziemcy zgłoszeni do ubezpieczeń: emerytalnego i rentowych

Obywatelstwo	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ogółem	184 188	293 188	440 255	569 724	651 506	725 173	875 090	1 063 261	1 127 744
Obywatelstwo krajów UE *	29 421	31 694	34 116	35 960	37 596	38 733	38 608	39 339	39 638
Obywatelstwo krajów spoza UE w tym:	154 767	261 494	406 139	533 764	613 910	686 440	836 482	1 023 922	1 088 106
UKRAIŃSKIE	101 150	194 418	316 474	420 723	479 113	532 503	627 028	745 980	759 387
BIAŁORUSKIE	8 903	14 351	24 013	34 143	42 797	50 606	71 215	108 111	129 375
GRUZIŃSKIE	505	624	2 725	6 931	10 611	12 971	23 373	27 385	26 219
INDYJSKIE	1 941	2 755	4 121	5 931	7 187	8 268	10 735	15 961	20 549
MOŁDAWSKIE	2 628	5 024	6 510	7 656	8 901	10 762	12 918	14 685	14 796

*do 2020 r. w liczbie cudzoziemców z obywatelstwem krajów UE uwzględniona jest liczba obywateli brytyjskich

Польська імміграція 2014-2022 роки: основні фактори впливу

- **2017 р.** – починає працювати «безвіз» для українців.
- **2018-2022 рр.** - зміни до законодавства про працю іноземців, які ще більше спрощують легалізацію, перебування та працевлаштування іноземців.
- **Скасовані вимоги щодо стабільного та регулярного доходу.** Іноземцям більше не потрібно надавати документи, що підтверджують наявність стабільного та регулярного доходу для себе та членів сім'ї.
- **Скасовані вимоги щодо наявності місця проживання.** Відтепер не потрібно подавати документи, що підтверджують забезпечення місця проживання на території Польщі.
- **Змінені вимоги до заробітної плати.** Щомісячна заробітна плата іноземця не може бути нижчою за мінімальну заробітну плату, незалежно від розміру робочого часу та типу правовідносин.
- **Змінена вимога щодо наявності медичного страхування** вважається виконаною, якщо іноземець має право на обов'язкове медичне страхування у зв'язку з виконанням роботи.
- **Гнучкість щодо змін умов праці.** Зміна назви посади із збереженням обсягу обов'язків та збільшення робочого часу з пропорційним збільшенням заробітної плати не вимагають отримання нового дозволу на тимчасове проживання та роботу або його зміни.
- **Подовжено терміни перебування на підставі дозволу на сезонну роботу.** Можливість перебування іноземця в Польщі на підставі дозволу на сезонну роботу та заяви працедавця про намір працевлаштувати таку особу була розширена до 24 місяців.

Ефекти зростання попиту на працю іммігрантів

2018-2021 р. – досягнення природного порогу вичерпаності трудових резервів з України – всі, хто міг та хотів, вже працювали в Польщі*.

2018-2022 р. – головні актори та лобісти міграційних процесів – агентства посередництва праці. Шукають трудових мігрантів в Центральній Азії, Африці, Південній Америці. Контракт з працівником укладає агенція, не бізнес.

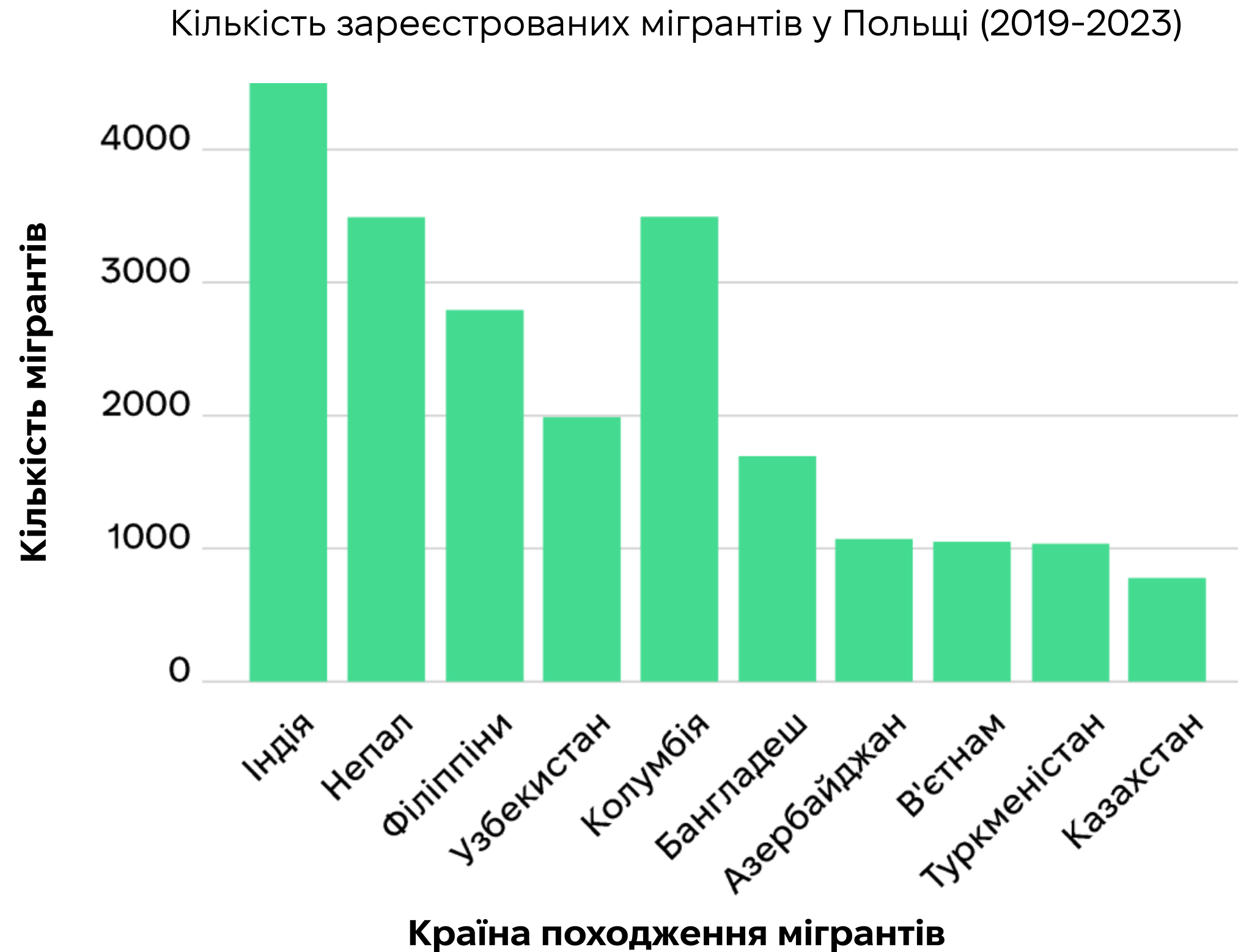
2021 р. – Польща видала третину (33% або ж 967 345) дозволів** на проживання для іноземців з-поза ЄС у всьому Європейському Союзі. З них – 27% процентів були видані трудовим мігрантам. Усі країни ЄС разом видали менше 3 мільйонів таких дозволів.

2022 р. – масовий потік мігрантів з внаслідок війни не вирішує потреби ринку, попит на традиційно «чоловічі» вакансії зберігається.

* Olena Babakova. The Challenges and Opportunities of Immigration to CEE (unpublished)

** <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20220809-2>

Трудові мігранти з інших країн, які зареєструвалися в системі Департаменту соціального страхування Польщі (ZUS) протягом 2019-2023 років

**Дані національних переписів населення Польщі
за дві останні декади**

	Національний перепис населення та житла 2011 року	Національний перепис населення та житла 2021 року
Кількість мігрантів по категоріях	*мігранти, що перебувають в країні до трьох місяців не були враховані - від 3 до 12 місяців – 40,1 тис. осіб - 12 місяців та більше – понад 29 тис.	- до 3 місяців – 519 511 осіб; - від 3 до 12 місяців – 604 959 осіб, - 12 місяців та більше – 309 309 осіб
Загальна кількість	Приблизно 69, 1 тис. осіб	1 433 779 осіб (916 тис, або 63% з них – громадяни України)

Політика інтеграції іноземних мігрантів в Польщі

Інтеграція в ринок праці (правові механізми, що дозволяють іноземцю максимально легко знайти роботу) — одне з найліберальніших законодавств в Європі (до 2025 р.).

Інституційна інтеграція (знання мігрантом своїх прав та можливостей в країні, здатність користуватися послугами державних та місцевих інституцій) — вкрай низька, особливо поза великими містами. Згідно з дослідженням, проведеним у 2020 році, **Польща отримала 40 зі 100 можливих балів у рейтингу інтеграції мігрантів MIREX, що характеризується як "рівність лише на папері".**

Культурна інтеграція — Польща не має інфраструктури культурної інтеграції іноземців, окрім точкових в декількох великих містах, які розраховані на біженців. Нова міграційна стратегія пріоритезує їх створення.

Міграційна стратегія Польщі на 2025–2030 роки

"Відновити контроль. Гарантувати безпеку"

(прийнята в жовтні 2024 року)

Акцентує увагу на пріоритеті національної безпеки та більшою мірою спрямована на обмеження та впорядкування міграції, **окреслює попередній стан міграційної політики як «хаотичний».**

Окреслює міграційні пріоритети Польщі як частину її зовнішньої та внутрішньої політики, **напрямую пов'язує питання міграції з безпекою не тільки кордонів, а також економічною, соціальною та культурною.** Вимагає змін загальноєвропейської політики щодо надання притулку біженцям та шукачам притулку.

Визнає негативний демографічний тренд країни, проте **перестає вважати міграцію єдиним засобом вирішення демографічних та економічних викликів,** а також вбачає в надмірній трудовій міграції перешкоду для модернізації польської економіки.

Міграційна стратегія Польщі на 2025–2030 роки: інтеграція

Нова міграційна стратегія **називає процес інтеграції іноземців в польське суспільство та польську культуру пріоритетним завданням**. Стратегія визнає, що інтеграція мігрантів до цього часу не була у фокусі уваги польського уряду та вказує на помилковість підходу, коли імміграційні процеси не супроводжуються інтеграційними та предінтеграційними. Інтеграція в польське суспільство розглядається також як ключовий критерій набуття польського громадянства.

«Досвід країн, які змінили свій статус із країни еміграції на країну імміграції раніше за Польщу, показує, що однією з головних помилок, які вони зробили, було відокремлення імміграційної політики від політики інтеграції. Хоча це мало наслідки для першого покоління іммігрантів, це стало надзвичайно серйозним викликом для другого і навіть третього покоління».

Стратегія декларує, що Польща проводить двосторонню активну інтеграційну політику, а у випадку возз'єднання сімей – ще й передінтеграційну політику. Її мета: уникнення конфліктів, які можуть негативно вплинути на рівень соціальної згуртованості в Польщі.

«Саме іноземці пристосовуються до норм і соціальних правил країни перебування. Діяльність, спрямована на приймаюче суспільство, матиме освітнє значення, дозволяючи краще зрозуміти наслідки напливу іммігрантів, запобігатиме будь-яким проявам расизму та ксенофобії. У результаті зміниться характер суспільних дебатів щодо іноземців та імміграції».

Висновки

- **За 10 років Польщі вдалося залучити в країну близько півтора мільйонів трудових мігрантів, які перебувають в Польщі різний термін, більша частина – тимчасово.** Війна додала близько 1 млн вимушених мігрантів. Таким чином, в країні перебуває близько 2,5 млн мігрантів, щодо яких держава лише зараз формує інтеграційну політику.
- **Головним актором і лобістом процесів залучення мігрантів був польський бізнес. Політика держави носила реактивний характер до дій бізнесу.** Прагматичні мотиви зрештою домінували на політичними та ідеологічними навіть в політиці репатріації. Держава повернулась в цей процес лише в 2024 році, коли міграційні процеси почали набувати стрімко-хаотичного характеру за рахунок залучення мігрантів з країн Азії, Африки та Південної Америки.
- Ліберальне законодавство в сфері працевлаштування унеможливило велику нелегальну міграцію.
- **За 10 років Польща побудувала економіку залежну від відносно дешевої іноземної робочої сили, перш за все, за рахунок українських трудових мігрантів, що сповільнило модернізацію.** За даними Польського Інституту Економічного (PIE), у 2022 році в секторі обробної промисловості Польщі діяло близько 17 833 робітників, що становить приблизно 54,6 робіт на 10 тисяч працівників. Для порівняння, у Швеції цей показник становив 297,6, у Словенії — 258,4, а в Німеччині — 256 робіт на 10 тисяч працівників).
- **Переважно моноетнічне польське суспільство не визначало міграцію в якості загрози до початку гібридних дій Білорусі з транспортування нелегальних мігрантів до кордону з Польщею.**
- **Залучення мігрантів, навіть через механізми репатріації, не завжди супроводжувалося інтеграцією вище, ніж правовою.** Інституційна та культурна інтеграція майже не відбувалися, трудові мігранти в Польщі не є захищеними, переважно недостатньо знають мову. Наразі не існує мережі інституцій, які б мала своїм пріоритетом інтеграцію. Вони лише мають з'явитися в 2025 році як задекларовані міграційною стратегією Польщі.
- **Попри безпекову міграційну стратегію та деклароване обмеження міграції Польща зберігає найбільш успішні інструменти залучення іноземних трудових мігрантів, як то механізм декларацій.**